

Müasir Azərbaycanda dövlətin və cəmiyyətin demokratik şəraitdə idarə olunması əhalinin bütün qrupları üçün maraqlarının təmin olunmasına zəmin yaratmışdır. Sadəcə olaraq, bu maraqları dərk etmək, fəaliyyət üçün motivasiya və gərəkli iştirak üsulu tapmaq qalır. Azərbaycan əhalisinin bir hissəsi üçün vətəndaş iştirakı və siyasi inteqrasiya onların maddi vəziyyətləri və bununla bağlı, sosial təhlükəsizlik hissi yüksəldiyi təqdirdə, mümkün olacaq. Lakin yalnız xalq təsərrüfatının çiçəklənməsi ilə yanaşı, Azərbaycan əhalisinin dövlətlə yaxınlaşdırılması üçün digər tədbirlər də görülməlidir.

Vətəndaş inteqrasiyası prosesi hər iki tərəfin - həm çoxluğun, həm də azlığın iştirakı ilə getməlidir. Cəmiyyət etiraf etməlidir ki, milli azlıqlar da titullu millət kimi dövlətin idarə olunmasında və xarici siyasətin həyata keçirilməsində bərabər hüquqa malik olmalıdır. Eyni zamanda, azlıqlar da dərk etməlidirlər ki, onlar da titullu millət kimi, yaşadıkları ölkənin taleyinə cavabdehdir. Onlar ölkələrinin uğurlarını və uğursuzluqlarını özlərinə yaxın qəbul etməlidirlər.

Ölkəmizdə demokratiya inkişaf etdirildikcə və iqtisadi yüksəliş getdikcə, Azərbaycan sakinlərinin ictimai fəaliyyətə daha aktiv surətdə qoşulacaqlarını proqnozlaşdırmaq olar. Müxtəlif hərəkat və cəmiyyətlərin dövlət quruculuğu prosesində iştirakı da vətəndaş iştirakının tərkib hissəsi sayıla bilər. Qeyri-hökumət təşkilatları, artıq sübut ediblər ki, onlar həm mərkəzi səviyyədə, həm də özünüidarəetmə səviyyəsində dövlət institutları ilə sıx əməkdaşlıq edə bilərlər.

latlarının dövlət və cəmiyyətin inkişafı üçün əhəmiyyət daşıyan problemlərin həllinə cəlb olunması və vətəndaş cəmiyyətinin inkişafının sürətlənməsidir.

Sərəncamda QHT-lərə Yardım Fondunun yaradılması və onlarla bağlı yeni qurumun formalaşdırılması məsələlərinin əksini tapması, son dərəcə təqdirelayıq hal olmaqla, dövlətin ictimai qurumlarının fəaliyyətində nə qədər maraqlı olduğunu bir daha nümayiş etdirir. ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun Azərbaycanda 2008-ci il prezident seçkiləri ilə bağlı yekun hesabatında bildirilir: "Milli azlıqlar bərabər vətəndaşlıq və seçki hüququna malikdir. Onların bəzilərinin nümayəndələri isə, indiki parlamentin üzvüdür".

1995-ci ildə dünyanın 116 dövləti ilə yanaşı, Azərbaycanın da imzaladığı BMT-nin "Sosial inkişaf haqqında" Kopenhagen Deklarasiyasında sosial inkişafın və insanların rifah halının yüksəldilməsinin əhəmiyyəti qeyd olunur və onun ən prioritet vəzifə ol-

meydana çıxır. 1990-cı illərin ortalarında hokm süren tendensiya sosial statusun aşağı düşməsi idi.

Əhalinin əksəriyyətinin sosial iyerarxiyada aşağı yuvarlandığı şəraitdə həm ayrı-ayrı şəxslər, həm də sosial qruplar üçün yeni sosial statusun eyniləşdirilməsinin çətinliyi xarakterikdir. Radikal surətdə həyat tərzini, peşəni dəyişdirmək, tələbatları azaltmaq və dəyərlərin prioritetliyini qiymətləndirmək lazım gəlir. Belə bir şəraitdə insanın öz gücünə və yaxınlarının gücünə və cəmiyyətin dəstəyinə inamı həlledici rol oynayır.

Dövlət tərəfindən əsas məqsədi ölkənin bütün sakinləri üçün sosial təhlükəsizliyin minimal səviyyəsini təmin etmək olan sosial təhlükəsizlik sisteminin prinsipləri təsdiq edilmişdir.

Sosial inkişaf və xalqın inkişafı heç də həmişə bərabər və iqtisadi yüksəlişə praporsional surətdə getmir. Bir sıra keçid ölkələrində, o cümlədən də, Azərbaycanda sosial və iqtisadi inkişafın dispropo-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Vətəndaş, sosial inteqrasiya və insan hüquqları

Respublikamız müstəqillik qazandıqdan sonra, qeyri-hökumət təşkilatlarının vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesindəki müstəsna rolu nəzərə alınaraq, onların dövlətlə sıx əməkdaşlığının təmin olunmasına xidmət edən ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir.

Hazırkı şəraitdə dövlət strukturları ilə QHT sektorunun bərabər hüquqlu tərəfdaşlıq prinsipləri əsasında sıx əməkdaşlığı vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı demokratiyanın dərinləşməsi, milli qanunvericiliyin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması və milli maraqların qorunması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Prezident İlham Əliyevin, bir müddət əvvəl təsdiq etdiyi "Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Konsepsiyası"nın əsas məqsədi də, məhz dövlət orqanları ilə qeyri-hökumət təşkilatları arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin sabit və səmərəli sisteminin yaradılması, qeyri-hökumət təşki-

duğu qeyd edilir.

Azərbaycanın bütün sakinləri üçün bərabər əmək imkanlarının, gəlirlərin, sosial və mədəni həyatın təmin edilməsi dövlətin və onun bütün vətəndaşlarının maraqlarına cavab verir. Belə bir cəmiyyət insanların hüquq və azadlıqlarına, mədəni və dini müxtəlifliklərinə hörmətə, sosial ədalətə riayət olunmasına söykənməlidir.

Sosial inteqrasiya - hamı üçün bərabər imkanların olduğu cəmiyyətin yaradılmasını, fərdlərin və vətəndaş qruplarının sosial iştirak imkanlarının artırılmasını, cəmiyyət üzvlərinin ictimai resurslara bərabər çıxış imkanlarının təmin edilməsini və cəmiyyətin orta təbəqəsinin yaradılmasını nəzərdə tutur.

İnkişaf və inteqrasiya etmiş cəmiyyət geniş üfüqi və şaquli sosial çevikliyə malik kifayət qədər böyük və sabit orta təbəqə ilə xarakterizə olunur. Sosial çeviklik ayrı-ayrı şəxslərin və qrupların sosial statusunun dəyişməsində

porsiyası müşahidə olunur. Buna görə də, artımın strukturuna və keyfiyyətinə diqqət yönəldirlər ki, xalqın inkişafına, sosial inteqrasiyaya yardım göstərsin, yoxsulluq azaldılsın, ətraf mühiti mühafizə və cəmiyyətin uzunmüddətli inkişafını təmin etsinlər.

İqtisadi artım nailiyyətlərinin qeyri-bərabər bölünməsi dövlətin harmonik inkişafına təhlükə doğurur.

Sosial inteqrasiyanı aşağıdakı əsas amillər məhdudlaşdırır:

- X Yoxsulluq.
- X İşsizlik.
- X Savadsızlıq və informasiyasızlıq.
- X Zəif sosial mütəşəkkillik.
- X Sosial təminat sisteminin mükəmməl olmaması.
- Bununla əlaqədar olaraq, sosial inkişafın aşağıdakı başlıca problemlərini qeyd etmək lazımdır:
  - X Gəlirlərin qeyri-bərabərliyi və yoxsulluğun genişlənməsi ilə əlaqədar sosial qütbləşmənin

güclənməsi;

X Qeyri-təbii və zorakı ölümlərin fəvqəladə dərəcədə geniş yayılması;

X İnsanların, ailələrin və sosial qrupların marginallaşdırılması;

X Zorakılığın, o cümlədən də, kütləvi informasiya vasitələrində zorakılığın yayılması;

X Dilənçilərin, evsizlərin və küçə uşaqlarının sayının artması;

X Davamlı neqativ stressdən "çıxış yolu" kimi alkoqolizmin yayılması, narkotiklərdən və digər asılılıq yaradan maddələrdən istifadənin artımı.

Cəmiyyətin bir sıra sosial-demografik qrupları üçün sosial səfalət riskinin yüksəkliyi xarakterikdir. Sosial inteqrasiyada onlara böyük diqqət yetirilməlidir. Belə qruplara aşağıdakılar aiddir: yetimlər; riskli ailələr, o cümlədən, çoxuşaqlı ailələr; işsizlər; evsiz insanlar; yoxsulluq içərisində yaşayan insanlar; məhkumluqdan azad olunanlar; ruhi inkişafında problemi olanlar.

Vətəndaş iştirakı və siyasi inteqrasiyanın məqsədləri aşağıdakılardan ibarətdir:

Siyasi inteqrasiyanı möhkəmləndirmək və Azərbaycan vətəndaşlarının hakimiyyətin bütün səviyyələrində parlament demokratiyasında iştirakı; fərdlər, cəmiyyət və dövlətin arasında dialoq vasitəsilə Azərbaycan vətəndaşlarının dövlət təsisatlarından və özünüidarəetmədən uzaqlaşmalarını aradan qaldırmaq; vətəndaşlığın əldə olunması prosesinə xeyirxah münasibət yaratmaq, Azərbaycan vətəndaşının nüfuzunun yüksəldilməsi.

Ölkənin ictimai-siyasi hərəkatında fəal vətəndaş iştirakı inteqrasiya prosesinin dönməzliyini təmin edir və onu xalqın əksəriyyətinin marağına uyğunlaşdırır. Müstəqillik illərində Azərbaycanda vətəndaşların dövlət və ictimai həyatda iştirak imkanları xeyli genişlənməmişdir.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru